

راهنمایی و مشاوره

یدالله جهانگرد

سابقه طولانی دارد. راهنمایی با خلقت و آفرینش انسان آمیخته بوده است و روی همین اصل خداوند تبارک و تعالی به دنبال آفرینش انسان، در هر عصر و زمان پیامبری را برای ارشاد و راهنمایی مبعوث کرد تا با نصیحت و ارشاد، در راهنمایی و هدایت افراد بشر بکوشد و آنان را به سعادت و خوشبختی برساند. بنابراین می‌توان گفت که راهنمایی برای اولین بار در مذاهب و ادیان مطرح بوده و پیامبران بزرگ‌ترین و مهم‌ترین راهنمایان بشر بوده‌اند. اعزام پیامبران در هر دوره و زمان و واگذاری نقش آنان به جانشینان با صلاحیت، خود یکی از دلایل ضرورت راهنمایی برای رساندن

در چند سال اخیر مسأله راهنمایی و مشاوره بر سر زبان‌ها افتاده و در بسیاری از مدارس افرادی تحت عنوان دبیر راهنمایی و یا مشاور به کارگمارده شده‌اند و هر کدام از آنان به نحوی از انجا دانش آموزان را هدایت و راهنمایی می‌کنند و در حل مشکلات به آنان یاری و کمک می‌رسانند.

سابقه راهنمایی و مشاوره :

اگر در مسأله راهنمایی قدری دقیق‌تر شویم در می‌یابیم که راهنمایی و مشاوره به معنای عام

استجابوا لربهم و اقاموا الصلوة و امرهم شوری
بینهم و مما رزقناهم ینفقون - و کسانسی که
[ندای] پروردگارشان را پاسخ مثبت داده و نماز
برپا کرده‌اند و کارشان در میانشان مشورت
است و از آنچه روزی‌شان داده‌ایم انفاق
می‌کنند.^۲

پیامبر اکرم و ائمه اطهار علیهم السلام در
موارد مختلف مردم را به مشورت و رایزنی
تشویق و ترغیب فرموده‌اند که ان شاء الله در
مقاله‌ای دیگر شمه‌ای از گفتار این بزرگان را به
خوانندگان محترم عرضه خواهیم کرد. علاوه بر
این، اغلب نویسندگان، شعرا و متفکران نامی
انسان‌ها را از مشورت بی‌نیاز ندانسته، امر به
رایزنی و مشورت می‌کنند؛ مثلاً سعدی شاعر
جهان‌بیده و نامی ایران در مورد مشاوره
می‌گوید:

با یکی دو کس مشاوره کن
در اموری که بر خطر بیینی
با یکی آئینه پیش رو بینی
با دو تا آئینه پشت سر بینی
و یا عارف و فیلسوف نامی، مولانا
جلال‌الدین رومی می‌فرماید:

مشورت، ادراک و هشیاری دهد
عقل‌ها را، عقل‌ها یاری دهد

راهنمایی و مشاوره به عنوان یک حرفه:
مشاوره به عنوان یک حرفه (منظور از
"حرفه" پیشه و شغل نیست بلکه "حرفه" به
معنای یک تخصص یا یک فعالیت تخصصی
است)، نزدیک به یک قرن است که به وجود
آمده است. مشاوران به مسائل بالینی از زاویه
روان - آموزشی، رشد و روان - آسیب‌شناسی
برخورد می‌کنند. مشاوران و درمانگران خانواده

انسان‌ها به سعادت دنیا و آخرت است؛ به
عبارت دیگر راهنمایی هیچ وقت از زندگی
انسان‌ها جدا نبوده و به طور مستمر لازمه
هدایت و ارشاد افراد بشر بوده است.

از طرف دیگر افراد بشر در طول حیات به
مشکلات گوناگونی بر می‌خورده‌اند که برای
حل آن مشکلات به افرادی بصیر و خیره
مراجعه می‌کرده‌اند تا با کمک آنان بتوانند به
آرامش خاطر و راحت جسم و روان برسند.
مهم‌ترین این افراد پیشوایان مذهبی، اطبا و
حقوقدانان بوده‌اند که مشکلات افراد را
برطرف می‌کرده و به زندگی مردم در هر دوره و
زمانی سر و سامان می‌داده‌اند.

بنابراین در کنار راهنمایی، مسأله دیگری به
نام "مشاوره" به وجود آمد. مسأله مشاوره در
دین مقدس اسلام پذیرفته شده و ضمن تعریف
و تمجید از مشاوره، حتی به پیامبر اسلام امر
شده که با مردمان آگاه و ذی نفوذ مشورت کند:
"فبما رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فظاً
غليظ القلب لا انفضوا من حولك فاعف عنهم
واستغفر لهم و شاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل
على الله ان الله يحب المتوكلين - پس به
[برکت] رحمت الهی، با آنان نرم خو و [پرمهر]
شدی، و اگر تندخو و سخت دل بودی قطعاً از
پیروان تو پراکنده می‌شدند. پس، از آنان
درگذر و برایشان آموزش بخواه، و در کار [ها]
با آنان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا
توکل کن، زیرا خداوند توکل کنندگان را دوست
می‌دارد.^۱ در قرآن کریم سوره‌ای به نام سوره
شوری آمده و در این سوره مبارک سیمای
مؤمنان چنین ترسیم شده است: "والذین

راهنمایی و مشاوره جاودانه کرد. در سال ۱۹۱۳ نهضت نوپای راهنمایی از نظر تعداد و تنوع تخصص‌ها آن قدر رشد کرده بود که زمینه تأسیس "انجمن ملی راهنمایی شغلی" فراهم شد، و دو سال بعد اولین مجله راهنمایی به نام "بولتن راهنمای شغلی" منتشر گشت. افزایش شمار اعضای "انجمن ملی راهنمایی شغلی" و تنوع علایق اعضا و بیشتر شدن دانش روان‌شناسی، باعث شد که "انجمن ملی راهنمایی شغلی" با سه سازمان دیگر ترکیب شود و "سازمان ملی انجمن راهنمایی و خدمه" در سال ۱۹۵۱ تأسیس شود و شعبه‌هایی در امریکا، پورتوریکو، هاوایی و کانادا به وجود آید، که بسیاری از این شعبه‌ها از عنوان "انجمن مشاوره" استفاده می‌کرده‌اند. لازم به توضیح است که منظور از خدمه و مشاوره - در انجمن‌های اخیرالذکر کلیه کسانی است که در نظام مدارس در خدمت دانش‌آموزان بودند؛ این افراد عبارت بودند از روان‌شناس مدرسه، مددکار مدرسه، روان‌سنج مدرسه، پرستار مدرسه و حتی مدیر و معلمان که هر کدام به

بر اساس دیدگاه سیستمی عمل می‌کنند و بالاخره مشاوران شغلی و تحصیلی با توجه به استعداد و توانایی‌ها، نسبت به هدایت افراد اقدام می‌نمایند.

"ایجاد و تخصصی شدن راهنمایی و مشاوره ناشی از تحولات انقلاب صنعتی و پدید آمدن جوامع پیشرفته است. نهضت‌های اصلاح اجتماعی در اواخر قرن نوزدهم مسأله کاریابی و کمک به اشخاص را برای انتخاب شغل به دنبال آورد. "پارسونز" که در سال ۱۹۰۵ ریاست "انستیتوی نان آوران" را داشت احساس کرد که برای کمک به جوانان "بوستن" باید کاریابی کند. این احساس بشر دوستانه "پارسونز" موجب شد که در سال ۱۹۰۸ دایره شغلی "بوستن" به رهبری پارسونز تأسیس شود و همین مؤسسه زیربنای تشکیلات بعدی نهضت مشاوره و راهنمایی است. خطابه پارسونز در روز اول ماه مه ۱۹۰۸ تأثیری شگرف بر نهضت راهنمایی و مشاوره داشت و اثر عمده پارسونز به نام "انتخاب شغل" که پس از مرگ او منتشر شد - نام او را به عنوان پدر

نحوی بر رشد و تعلیم و تربیت دانش‌آموزان نظارت و یا در آن دخالت داشتند.^۳

تحول انجمن مشاوره:

این انجمن با تغییراتی که در ابعاد مختلف علمی، فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گرفت، در جهت تغییر و تکامل گام بر می‌داشت. از طرف دیگر نهضت‌های انسان دوستی و اصلاح اجتماعی، مطالعه کودکی، روان تحلیلی، راهنمایی شغلی و کاریابی، نهضت‌های توان‌بخشی و کمک به معتادان و بر طرف کردن نیازهای مختلف مددجویان درمانده، نهضت درمان خانواده، رفع مشکلات ازدواج، توانمندسازی و... موجب رونق و گسترش این انجمن‌ها گردید. "انجمن مشاوره" هدف‌های متفاوتی را دنبال کرد که اهم آنها عبارت است از:

- ۱- تلاش در بالابردن حقوق بشر و تحولات اجتماعی که به حرفه مشاوره مربوط می‌شود.
- ۲- بهبود بخشیدن به برنامه‌های تربیت مشاور و رشد تخصصی مشاوران.
- ۳- بالا بردن قابلیت‌های انسانی مراجعان و رفع موانع رشد آنان.
- ۴- آشنایی مردم نسبت به خدمات صحیح حرفه مشاوره.

- ۵- پشتیبانی از رشد انسان در سراسر عمر.
 - ۶- بالا بردن دانش مشاوره و پخش و نشر آن از لحاظ کمی و کیفی.
- ...

"انجمن راهنمایی و خدمه" مرتباً گسترش یافت، به قسمی که در حال حاضر دارای

بخش‌های فعال و متنوعی بدین شرح است:
 انجمن مشاوران مدارس - انجمن همکاری و تربیت مشاور - انجمن رشد و آموزش انسان‌گرا - انجمن رشد بزرگسالان - انجمن مشاوران بهداشت روانی - انجمن بین‌المللی مشاوران معتادان و خلاف‌کاران - انجمن مشاوره ارزش‌های روحی، اخلاقی و مذهبی - انجمن ملی مشاوران استخدایی - انجمن متخصصان کارگروهی - انجمن ملی رشد مشاغل - انجمن مشاوره دانشگاه - انجمن مشاوره توان‌بخشی - انجمن سنجش و ارزیابی در راهنمایی - انجمن بین‌المللی مشاوران ازدواج و خانواده - انجمن رشد و مشاوره چند فرهنگی و...

همان‌طور که از نام این انجمن‌ها پیداست هر کدام در موضع خودشان در سازمان‌های مختلف فعالیت دارند. گروه مشاوران وظایف سنگینی را به عهده دارند و خدمات مناسبی به افراد جامعه و هموطنان خود ارائه می‌کنند.

در کشور عزیز ما خدمات راهنمایی و مشاوره از سال ۱۳۳۲ مورد توجه قرار گرفت که ان شاء الله در مقاله‌ای دیگر شروع و سیر تحول آن به اطلاع شما خوانندگان محترم خواهد رسید.

منابع:

- ۱- آیه ۱۵۹ سوره آل عمران (۳)
- ۲- آیه ۳۸ سوره شوری (۴۲)
- ۳- نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی، تألیف دکتر شفیع‌آبادی و دکتر ناصری، انتشارات مرکز نشر دانشگاهی.